

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-11>

УДК 657.62:339.18

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЙОГО ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

FEATURES OF TRADING ENTERPRISES ANALYSIS METHODS AND ITS INFORMATION SUPPORT

Талах Тетяна Анатоліївнакандидат економічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1947-8114>**Талах Валентин Іванович**кандидат економічних наук, доцент,
Луцький національний технічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2185-7957>**Talakh Tetiana, Talakh Valentyn**
Lutsk National Technical University

У статті розглянуто сучасні підходи та методики аналізу торговельних підприємств, що дозволяють отримати глибоке розуміння їх фінансово-господарської діяльності. Досліджено практичний інструментарій, який використовується для аналізу торговельних підприємств, включаючи фінансові показники, маркетингові дослідження, оцінку ризиків та аналіз внутрішніх бізнес-процесів. Визначено, що застосування таких методик дозволяє виявити сильні та слабкі сторони підприємства, визначити резерви підвищення ефективності та розробити стратегії для подальшого розвитку. Доведено, що одним із ключових аспектів аналізу є інформаційне забезпечення, яке включає збір, обробку та аналіз даних. При цьому стверджується важливість якісного інформаційного забезпечення, яке є базою для проведення всебічного та точного аналізу. Розглянуто сучасні інформаційні технології та програмні продукти, що використовуються для автоматизації процесу аналізу торговельних підприємств.

Ключові слова: економічний аналіз, фінансово-господарська діяльність, інформаційне забезпечення, методи аналізу, фінансова звітність.

The purpose of the article is to research the methods of analyzing the activity of trade enterprises and evaluate their effectiveness and relevance in the conditions of the modern business environment to improve the efficiency of management of these enterprises. The research methodology includes theoretical analysis of scientific sources in relation to existing methods, analysis of primary and secondary data by evaluating financial statements of enterprises, application of statistical and economic-mathematical methods for information processing, research of modern information systems for automation of analysis, evaluation of the effectiveness of analysis methods. The article discusses modern approaches and methods of analyzing the activity of trading enterprises, which allow to gain a deep understanding of their financial and economic. The practical toolkit used for the analysis of trading enterprises, including financial indicators, marketing research, risk assessment and analysis of internal business processes, is studied. It was determined that the application of such methods allows to identify the strengths and weaknesses of the enterprise, to determine the reserves of efficiency improvement and to develop strategies for further development. It has been proven that one of the key aspects of analysis is information provision, which includes data collection, processing and analysis. At the same time, the importance of quality information support, which is the basis for comprehensive and accurate analysis, is affirmed. Modern information technologies and software products used to automate the process of analysis of trade enterprises are considered. The practical significance of the article lies in the formation of recommendations for improving the methods of analysis of trade enterprises and improving information support. The application of these recommendations will help increase the competitiveness of enterprises, their financial stability and adaptation to changes in the external environment. The conclusions define the need for continuous improvement of analysis methods and information support to ensure the sustainable development of trade enterprises in the conditions of a dynamic market environment.

Keywords: economic analysis, financial and economic activity, information support, methods of analysis, financial reporting.

Постановка проблеми. В сучасних умовах динамічного зростання ринкової конкуренції та посилення нестабільності економічного середовища ключового значення для забезпечення ефективності функціонування торговельних підприємств набуває достовірний аналіз їх господарської діяльності. Він дозволяє не лише оцінити поточний стан підприємства, але й виявити резерви для підвищення його конкурентоспроможності та фінансової стійкості. При цьому сучасні методики аналізу досить часто не враховують специфіку діяльності торговельних підприємств, що може призводити до неефективних управлінських рішень. Зокрема, традиційні фінансові показники, такі як рентабельність, ліквідність та оборотність, хоча і важливі, але не завжди відображають реальний стан справ у торговельному підприємстві. Це обумовлюється тим, що торговельна діяльність має свої специфічні особливості, пов'язані з логістикою, управлінням запасами, взаємодією з постачальниками та споживачами. Тому у даний час виникає потреба у розробці та впровадженні нових, більш ефективних методик аналізу, які б враховували зазначену специфіку.

Важливою проблемою виступає також інформаційне забезпечення аналізу – у багатьох випадках підприємства стикаються з проблемою недостатності або недостовірності інформації, які використовуються для аналізу. Це пов'язано з недосконалістю систем обліку, відсутністю автоматизованих інформаційних систем, які інтегрують різні аспекти діяльності підприємства, або з проблемами в організації внутрішньої звітності [2]. Тому в сучасних умовах для підприємства важливо забезпечити комплексний підхід до збору, обробки та аналізу інформації, що передбачає використання сучасних інформаційних технологій та програмних продуктів.

Одним з напрямків вирішення даних проблем є впровадження інформаційних систем, які дозволяють автоматизувати процес збору та обробки даних. Це можуть бути спеціалізовані системи управління підприємством (ERP-системи), які забезпечують інтеграцію різних функціональних підсистем підприємства. Використання таких програмних засобів дозволяє отримати повну та достовірну інформацію для аналізу, що є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Таким чином, зазначені проблеми визначають актуальність розробки нових та вдосконалення існуючих методик аналізу торговельних

підприємств, які б враховували специфіку їх діяльності та забезпечували високу точність та оперативність аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У спеціалізованій науковій літературі розглядається достатньо широкий спектр підходів та методів, щодо оцінки ефективності діяльності торговельних підприємств, а також проблем та перспектив розвитку інформаційного забезпечення даного процесу.

Одним з ключових аспектів є визначення та використання фінансових показників для аналізу діяльності торговельних підприємств. Так, у дослідженні О. В. Рудницької розглядаються основні фінансові показники, що використовуються для аналізу, такі як рентабельність, ліквідність, платоспроможність, оборотність активів тощо. Дані індикатори дозволяють оцінити фінансовий стан підприємства, його здатність генерувати прибуток та своєчасно виконувати зобов'язання та ефективно використовувати наявні ресурси [3].

Водночас, у літературі наголошується на необхідності комплексного підходу до аналізу діяльності торговельних підприємств. Зокрема, Т. О. Шматковська [6; 7] зазначає, що для оцінки ефективності господарської діяльності необхідно враховувати не лише фінансові показники, але й такі аспекти, як рівень задоволеності споживачів, ефективність управління запасами, якість обслуговування клієнтів та інші нематеріальні фактори. Такий підхід дозволяє отримати більш повну та об'єктивну картину фінансового стану підприємства та виявити додаткові резерви для його розвитку.

Особлива увага також приділяється питанням інформаційного забезпечення аналізу. Зокрема, у працях М. І. Дзямулича [1; 2] розглядаються сучасні інформаційні системи та технології, які використовуються для автоматизації процесу збору та обробки даних. Так, визначаються можливості застосування систем управління підприємством (ERP-систем), що дозволяють інтегрувати різні аспекти його діяльності, забезпечуючи доступ до актуальної та достовірної інформації для аналізу. Автор зазначає, що використання таких систем сприяє підвищенню ефективності управління, оскільки дозволяє швидко реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі.

Ряд авторів також аналізують проблеми, що виникають при впровадженні та використанні інформаційних систем. Зокрема, Ю. О. Чалюк [4; 5] зазначає, що успішне впровадження

таких систем вимагає значних фінансових та часових витрат, а також наявності кваліфікованих кадрів. Крім того, важливим є питання забезпечення безпеки інформації, що обробляється та зберігається в інформаційних системах. Усе це обумовлює необхідність розробки та впровадження комплексних заходів для захисту інформації від несанкціонованого доступу, втрат та інших загроз.

Таким чином, існуючі напрацювання свідчать про значний науковий та практичний інтерес до проблематики аналізу діяльності торговельних підприємств та його інформаційного забезпечення. При цьому існує і потреба у подальших дослідженнях в даній сфері для вдосконалення існуючих та розробки нових методів аналізу, які б враховували специфіку торговельної діяльності та забезпечували високу точність та оперативність аналітичної діяльності.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження методів аналізу діяльності торговельних підприємств та оцінка їх ефективності і релевантності в умовах сучасного бізнес-середовища для підвищення ефективності управління цими підприємствами.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні підходи та методики аналізу торговельних підприємств дозволяють отримати глибоке розуміння їх фінансово-господарської діяльності через інтеграцію кількісних і якісних показників. Одним з ключових аспектів при цьому є використання аналітичних інструментів, які дозволяють оцінити не лише фінансові показники, але й оперативні метрики, такі як обсяг продажів, рівень обслуговування клієнтів та ефективність логістичних процесів.

Методики аналізу також активно використовують моделювання сценаріїв і прогнозування, що дозволяє передбачити можливі зміни на ринку та їхній вплив на діяльність підприємства. Зокрема, за допомогою аналізу сценаріїв можна оцінити вплив різних маркетингових стратегій на обсяги продажів та рентабельність [8]. Важливим елементом сучасних підходів також є використання великих даних та інструментів машинного навчання для аналізу великих потоків інформації з різних джерел, включаючи поведінку споживачів, тенденції ринку та внутрішні бізнес-процеси.

Новітні тенденції аналізу передбачають також необхідність оцінки екологічних та соціальних показників, що стає все більш важливим в умовах зростання значення сталого розвитку. Тому аналіз стійкості бізнесу та його

соціальної відповідальності допомагає підприємствам адаптуватися до нових вимог ринку та регуляторних норм. При цьому інтеграція даних з різних інформаційних систем дозволяє формувати єдину аналітичну платформу, яка забезпечує комплексний огляд діяльності підприємства.

Загалом, можна стверджувати, що сучасні підходи до аналізу торговельних підприємств забезпечують глибоке розуміння їх фінансово-господарської діяльності через інтеграцію різних типів даних, використання передових аналітичних інструментів та технологій прогнозування, що дозволяє суб'єктам господарювання ефективно адаптуватися до змін у ринковому середовищі та забезпечувати свій стабільний розвиток у довгостроковому періоді.

Інструментарій, що застосовується для аналізу торговельних підприємств, включає в себе достатньо широкий спектр засобів, які забезпечують комплексний підхід до оцінки їх діяльності. Одним з основних інструментів традиційно є фінансовий аналіз, який використовує такі показники, як рентабельність, ліквідність, платоспроможність та оборотність активів [6]. Дані індикатори дозволяють оцінити фінансовий стан підприємства, його здатність генерувати прибуток та своєчасно виконувати зобов'язання.

Втім, в даний час важливу роль відіграють цифровізовані системи управління підприємством (ERP-системи), які інтегрують дані з різних функціональних підрозділів, таких як фінанси, логістика, маркетинг та виробництво. При цьому ERP-системи забезпечують доступ до актуальної та достовірної інформації в режимі реального часу, що дозволяє оперативно реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства (рис. 1).

Також на практиці для аналізу широко використовуються інструменти бізнес-аналітики (BI-системи), які дозволяють проводити глибокий аналіз даних та візуалізувати результати у зручній для користувача формі. BI-системи допомагають виявити тенденції, оцінити ефективність різних бізнес-процесів та приймати обґрунтовані рішення на основі аналізованих даних.

Для оцінки рівня задоволеності споживачів та аналізу їх поведінки застосовуються маркетингові дослідження та цифрові інструменти CRM-систем, що дає змогу отримати зворотний зв'язок від клієнтів, оцінити їхні потреби та вподобання, що важливо для розробки ефективних маркетингових стратегій [7].

Рис. 1. Схема функціонування ERP-системи управління підприємством

Джерело: побудовано автором

Ще одним інструментом аналізу є моделювання сценаріїв та прогнозування, які дозволяють оцінити можливі ризики та розробити стратегії для мінімізації їхнього впливу. При цьому використання великих даних та інструментів машинного навчання сприяє виявленню прихованих патернів та тенденцій, що не завжди очевидні при використанні традиційних методів аналізу.

Необхідно зазначити, що застосування сучасних методик аналізу дозволяє виявити сильні та слабкі сторони підприємства завдяки комплексному підходу до оцінки його діяльності. зазначені методики забезпечують глибоке розуміння фінансових та операційних аспектів господарської діяльності, інтегруючи різноманітні показники та джерела інформації. Аналіз діяльності при цьому допомагає виявити ефективні та неефективні бізнес-процеси, оцінити продуктивність різних підрозділів та визначити, де саме є резерви для підвищення ефективності [3]. Так, детальний аналіз фінансових показників може виявити надлишкові витрати або низьку рентабельність певних операцій, що потребує корекції.

Операційний аналіз, у свою чергу, дозволяє знайти вузькі місця в логістиці, управлінні запасами або обслуговуванні клієнтів, які можуть бути оптимізовані для покращення загальної продуктивності.

Виявлення на основі аналізу сильних сторін підприємства, таких як висока рентабельність, ефективне управління ресурсами тощо, дозволяє розробити стратегії, що ґрунтуються на цих перевагах. При цьому це може включати розширення ринків збуту, інвестування у нові технології або продукти, що відповідають потребам споживачів. І навпаки, виявлення слабких сторін дозволяє зосередити зусилля на усуненні недоліків, що обмежують розвиток підприємства.

Комплексний аналіз також сприяє визначенню стратегічних цілей та шляхів їх досягнення. Він надає інструменти для моделювання різних сценаріїв розвитку, оцінки ризиків та прогнозування наслідків різних управлінських рішень [1]. Це дозволяє підприємству адаптуватися до змін у ринковому середовищі, знаходити нові можливості для зростання та мінімізувати свої ризики. Тому засто-

сування таких методів підвищує прозорість діяльності підприємства, полегшує комунікацію між різними підрозділами та сприяє формуванню спільного бачення цілей і стратегій розвитку. Це, у свою чергу, підвищує загальну ефективність управління та забезпечує більш стійке та конкурентоспроможне положення суб'єкта господарювання на ринку.

Сучасні інформаційні технології та програмні продукти, що використовуються для автоматизації процесу аналізу торговельних підприємств, включають широкий спектр рішень, які допомагають інтегрувати, обробляти та аналізувати великі обсяги даних з різних джерел. До числа ключових інструментів такого аналізу відносяться:

ERP-системи, такі як SAP, Oracle, Microsoft Dynamics. Вони забезпечують централізоване зберігання та обробку даних, що охоплює всі аспекти діяльності підприємства: фінанси, логістику, управління запасами, продажі та маркетинг. Це дозволяє отримати комплексне уявлення про стан підприємства та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Інструменти бізнес-аналітики (BI-системи), такі як Tableau, Power BI, QlikView. Вони дозволяють візуалізувати дані, створювати інтерактивні звіти та дашборди, що сприяє виявленню тенденцій та аномалій у господарській діяльності підприємства. При цьому завдяки можливостям інтеграції з різними джерелами даних, BI-системи забезпечують швидкий та зручний доступ до необхідної інформації, що підвищує оперативність та точність аналізу [3].

Великі дані та інструменти машинного навчання, до яких відносяться платформи на зразок Hadoop, Apache Spark, та інструменти, такі як Google BigQuery, дозволяють обробляти величезні обсяги даних у режимі реального часу, виявляючи приховані патерни та кореляції, які не завжди очевидні при використанні традиційних методів аналізу. Застосування цих інструментів аналізу сприяє більш глибокому розумінню ринку, поведінки споживачів та внутрішніх бізнес-процесів.

CRM-системи, такі як Salesforce, HubSpot, Zoho CRM, що допомагають автоматизувати процеси взаємодії з клієнтами, збираючи та аналізуючи дані про їхні потреби, вподобання та поведінку. На їх основі здійснюється розробка більш ефективних маркетингових стратегій з метою покращення взаємодії з клієнтами [3].

Спеціалізовані програмних продукти для фінансового аналізу та планування, такі як IBM Planning Analytics, Anaplan, Adaptive

Insights. Їхнім головним призначенням є автоматизація процесів бюджетування, прогнозування та фінансового моделювання, що забезпечує більш точне та своєчасне прийняття фінансових рішень.

Отже, можна стверджувати, що сучасні інформаційні технології та програмні продукти для автоматизації процесу аналізу торговельних підприємств включають ряд спеціалізованих інструментів для управління ресурсами та фінансового аналізу. Вони забезпечують багатофункціональну інтеграцію та обробку даних, візуалізацію результатів аналізу та підтримку прийняття управлінських рішень, що сприяє загальному підвищенню ефективності та конкурентоспроможності суб'єктів господарювання в умовах динамічного бізнес-середовища.

Висновки. Таким чином, приходимо до висновку, що ефективний аналіз діяльності торговельних підприємств в даний час виступає ключовим елементом для забезпечення їх конкурентоспроможності та стабільного розвитку. Сучасні методики аналізу, що базуються на інтеграції фінансових, операційних та маркетингових показників, дозволяють отримати глибоке розуміння стану підприємства та виявити його сильні і слабкі сторони. Особлива увага при цьому приділяється інформаційному забезпеченню, яке включає використання передових ERP-систем, BI-інструментів, технологій великих даних та CRM-систем. Даний інструментарій забезпечує збір, обробку та аналіз великої кількості даних, що дозволяє приймати обґрунтовані та своєчасні управлінські рішення. При цьому автоматизація процесів аналізу значно підвищує ефективність управління, знижує ризик людських помилок та сприяє оперативному реагуванню на зміни у ринковому середовищі.

Важливо відзначити необхідність забезпечення комплексного підходу до аналізу, який включає не лише фінансові показники, але й оцінку внутрішніх бізнес-процесів, рівня задоволеності клієнтів та ефективності маркетингових стратегій. Це дозволяє підприємствам виявляти резерви для підвищення ефективності, оптимізувати ресурси та розробляти стратегії для подальшого розвитку, адаптуючись до динамічних ринкових змін. Тому впровадження сучасних методик аналізу та інформаційних технологій є необхідним для підвищення ефективності діяльності торговельних підприємств, покращення якості управлінських рішень та забезпечення їх сталого розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дзямулич М. І. Сутність електронних грошей в сучасній фінансовій системі. *Економічні науки. Серія «Облік та фінанси»*. 2010. № 7 (25). Ч. 4. С. 181–185.
2. Дзямулич М. І., Рейкін Ю. Ю. Подвійний цифровий та зелений перехід в контексті формування стійкої економічної системи. *Економіка та суспільство*. 2024. № 61.
3. Рудницька О. В. Аналіз операційної діяльності за основними бізнес-процесами торговельних підприємств. *Вісник економіки*. 2016. № 4. С. 128–135.
4. Чалюк Ю. О. Соціальні послуги в умовах соціалізації глобальної економіки: теорія та практика : монографія. Київ : КНЕУ, 2022. 320 с.
5. Чалюк Ю. О. Суспільство 5.0 у японській концепції кейданрен. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2023. № 1(99). С. 65–74.
6. Шматковська Т. О., Дзямулич М. І. Цифровізація економіки та її трансформаційний вплив на розвиток стратегічного управлінського обліку. *Економічний форум*. 2022. № 2. С. 95–100.
7. Шматковська Т. О., Коробчук Т. І., Борисюк О. В. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології в системі обліково-аналітичного забезпечення щодо моделювання бізнес-процесів. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53.
8. Dziamulych M., Moskovchuk A., Vavdiuk N., Kovalchuk N., Kulynych M., Naumenko, N. Analysis and economic and mathematical modeling in the process of forecasting the financial capacity of milk processing enterprises of the agro-industrial sector: a case study of Volyn region, Ukraine. *Scientific Papers Series «Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development»*. 2021. Vol. 21(1). P. 259–272.

REFERENCES:

1. Dziamulych M. I. (2010) Sutnist elektronnykh groshei v suchasni finansovii systemi [The essence of electronic money in the modern financial system]. *Ekonomichni nauky. Seria "Oblik ta finansy"*, vol. 7(25), part 4, pp. 181–185. (in Ukrainian)
2. Dziamulych, M. I., & Reikin, Yu. Yu. (2024). Podviinyi tsyfrovyyi ta zelenyi perekhid v konteksti formuvannia stiikoi ekonomichnoi systemy [Double digital and green transition in the context of the formation of a sustainable economic system]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 61. (in Ukrainian)
3. Rudnytska, O. V. (2016). Analiz operatsiinoi diialnosti za osnovnymy biznes-protsesamy torhovelnnykh pidpriemstv [Analysis of operational activity according to the main business processes of trade enterprises]. *Visnyk Ekonomiky*, vol. 4, pp. 128–135. (in Ukrainian)
4. Chaliuk, Yu. O. (2022). Sotsialni poslugy v umovakh sotsializatsii globalnoi ekonomiky: teoria ta praktyka [Social services in the conditions of socialization of the global economy: theory and practice]. Kyiv: KNEU. (in Ukrainian)
5. Suspilstvo 5.0 u iaponskii kontseptsii keidanren [Society 5.0 in the Japanese concept of keidanren]. *Mechanism of an Economic Regulation*, vol. 1(99), pp. 65–74. (in Ukrainian)
6. Shmatkovska, T. O., & Dziamulych, M. I. (2022) Tsyfrovizatsia ekonomiky ta ii transformatsiynyi vplyv na rozvytol strategichnogo upravlinskogo obliku [Digitalization of the economy and its transformative impact on the development of strategic management accounting]. *Ekonomichnyi Forum*, vol. 2, pp. 95–100. (in Ukrainian)
7. Shmatkovska, T. O., Korobchuk, T. I., & Borysiuk, O. V. (2023). Suchasni informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v systemi oblikovo-analitychnoho zabezpechennia shchodo modeliuvannia biznes-protsesiv [Modern information and communication technologies in the system of accounting and analytical support for modeling business processes]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 53. (in Ukrainian)
8. Dziamulych, M., Moskovchuk, A., Vavdiuk, N., Kovalchuk, N., Kulynych, M., & Naumenko, N. (2021). Analysis and economic and mathematical modeling in the process of forecasting the financial capacity of milk processing enterprises of the agro-industrial sector: a case study of Volyn region, Ukraine. *Scientific Papers Series "Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development"*, vol. 21(1), pp. 259–272.